

מראי מקומות- קידושין ס"ד

קידשתי וגרשתי דמהימן, ופסיל לה מכהונה [ולכאו' אי"ז קו' רש"י דכידו הוא להשיאה ולקבל גירושין בשבילה, דזהו על דרך קו' הגמ' דכידו, אלא קו' אחרת היא, דצריך להיות נאמן משום מגו, דכיון דהאמינה התורה בזה, יש לנו להאמינו במגו דהי' יכול לומר כן]. ות"י דהוי מגו לחצי טענה, דהא באמירתו דקידשתיה וגרשתיה, אינו נאמן אלא לפוסלה לכהונה, ולא לפוסלה מתרומה, ומגו לחצי טענה לא אמרי' (ואף דבבת ישראל אין שייך הענין לפוסלה מתרומה, מ"מ הרי פגם טפי הוא מה שאומר שנעשה לה דבר שפוסלה מתרומה). עוד תי' הר"ן, "דכיון דמה שהאמינה תורה לאב חידוש הוא, שהרי לא הי' ראוי להיות נאמן יותר מעד אחד דעלמא, דיינו שנאמין אותו באותה טענה עצמה, אין אין אומרים מגו מחמת זה, דאין לנו אלא חדושו בלבד". וע' בקובץ שעורים (ח"ב, ג', ד') שכ' דב' תירוצי הר"ן תלויים בב' אופנים להבין מגו. א) מגו הוא אנן סהדי דאומר אמת, דהי' יכול לטעון טענה יותר טוב. ואם הוי מגו רק לחצי טענה, אין כאן הוכחה לכלום, דאי"ז טענה טובה טפי. ב) אי"ז ראי' דאומר אמת, אלא כיון שיש לו הכח להיות נאמן בטענה אחרת, משתמש בכח זה להיות נאמן בטענה זו. וא"כ לא אכפ"ל מה שהוא לחצי טענה, דעכ"פ יש לו כח על חצי טענה זו. ולכן לזה תי' דכיון דחידוש הוא, אין לך בו אלא חידושו, ואינו נאמן בטענה זו מחמתה, ולא ניתן הכח לטענה אחרת. עוד הק' הר"ן שיהי' נאמן במגו דאי בעי אמר דקדשתיה למאן דפסול לה בביאה, דעי"ז תהי' נפסלה מכהונה ותרומה, ותי' דקידושי ביאת איסור לא אשכחן דהימני'. והריטב"א תי' דכיון דמה שהתורה האמינו הוא מדין עדים, הא אין שייך מגו בעדות (ומבואר דס"ל דמה דלא אמרי' מגו בעדים, אי"ז משום דשנים הם). ולפי תירוץ הריטב"א לכאו' ג"כ מיושב קו' הר"ן.

ד) ולא, והרי בידו להשיאה למזור- כ' הפני יהושע שמה שהי' פשוט להגמ' דנתן התורה להאב הזכות לקבל קידושין גם ממי שאסור לבתו, היינו משום דבפרשה זו דכתיב את בתי נתתי כתיב גם ולו תהי' לאשה, ודרשי'

א) נאמן לנדרים- כ' תוס' דנאמן משום דע"א נאמן באיסורין. והק' דהא אינו נאמן אלא במה שבידו, ותי' דכיון דסופו ליגדל, עשאוהו כדבר שבידו. וכ' הפני יהושע דסברא זו מדרבנן הוא, והוכיח כן מדברי תוס' בסופו, דכ' דרק האב נאמן משום דדייק טפי, ואם אי' דסברא זו מן התורה הוא, א"כ למה צריך להא סופו ליגדל, תיפוק לן דסברא הוא לחלק בין אב לאחר. אבל אם מדרבנן הוא, י"ל דס"ל לתוס' דמן התורה לא הי' שייך לחלק בין אב לאחר, ורק לבתר דמסיק דחומרא מדרבנן הוא, שפיר יש לחלק בין אב לאחר. אולם לקמן בדבריו נתקשה בזה, דהא אמרי' גם דנאמן לענין קרבן, וזה לא שייך לומר מדרבנן, והניח בקו'. וע' בשב שמעתתא (ו', י"ט) שהביא מהרמב"ן בגיטין (ב:) דסברא זו דמה שעומד להיות חשיב בידו הוא סברא מן התורה, מהא דחשיב ביד נדה ליטהר, אף דצריכה להמתין עד ששלמו ימיה.

ב) נשבית ופדיתיה... אינו נאמן- הק' השב שמעתתא (ו', ט"ו, ד"ה אמנם), הא פסק הרמב"ם (סנהדרין ט"ז, ו') דנאמן ע"א לומר על אשה שהיא זונה או גרושה, ולמה אינו נאמן האב לומר על בתו שהיא שבוי' בתורת עד אחד, והניח בצ"ע. וכ' בשערי ישר (ו', ג', ד"ה ולפ"ז) דמה דס"ל להרמב"ם דע"א נאמן לומר דאשה גרושה או זונה היא, היינו דוקא אם בא האשה ממדה"י ואין לנו שום מוחזקות עלי' דכשרה היא, אז נאמן עליה לאוסרה. אבל כאן, דאנו יודעין שהיא בתו והיא בחזקת כשרות לכהונה, אין ע"א נאמן לפוסלה, דהוי דבר שבערוה. ומה שס"ל להרמב"ם דע"א נאמן היכא שאין שום אתחזק (אף דלכאו' דבר שבערוה הוא), היינו משום דאין זה נחשב דבר שבערוה א"כ הוחזקה בכשרות. וע"ע בספר הזכרון להגר"ח שמואלביץ (עמ' קפב) שג"כ תי' כע"ז.

ג) נשבית... אינו נאמן- הק' הר"ן (כז: בדפיו), נהמני' דשבוי' היא מגו דאי בעי אמר

קדשתיה נאמן לאוסרה, וכי גרשתיה נאמן להתירה לכל העולם". ומשמע דס"ל דכשם שחי' התורה דנאמן להתירה לכל העולם ע"י אמירתו "הזה", מזה נראה דנאמן להתירה מאיסור הבא מחמת נישואין.

(ז) **כיון דלא מוחזק לן בבני ולא באחי, אמר יש לי בנים נאמן, יש לי אחים אינו נאמן- פרש"י,** דכיון דמוחזקת בהיתר לשוק, א"כ אם הבעל אומר יש לי בנים, נמצא דמוקמה אחזקה קמייתא, ולכן נאמן, ואם שוב אתי א' ואומר אחוה אנא, אינו נאמן, דאהני דיבור לחזקה. ביאר המהרש"א, דכוונת רש"י ליישב הא דלכאור' ק', מה לי ולנאמנותו, הרי אפי' בלא דבריו היא מותרת לשוק כיון שמוחזקת בלא אחי. ולכן תי' רש"י דנפק"מ היכא דבא אחר ואמר אחוה אנא, דמ"מ אינה אסורה לשוק, שהרי הבעל נאמן לומר שיש לו בנים ואינה זקוקה ליבום. אבל הק' המהרש"א, דמבואר מרש"י דאם לא הי' אומר הבעל יש לי בנים, הי' ה"אח" נאמן לאוסרה לשוק, ולמה, הרי בא לאפוקה מחזקת היתר, והבעל גופי' אינו נאמן לומר יש לי אחים כדי להוציאה מחזקת היתר, ולכן מהכ"ת שאחר יהי' נאמן לאוסרה דצריכין לעדות הבעל. ולכן הביא מש"כ הראש"ש לפרש דהנפק"מ במה שאמר דיש לו בנים הוא, דאם באו עדים אח"כ ואומרים שיש לו אחים, תהי' מותרת לשוק, כיון שהי' נאמנות להבעל לומר שיש לו בנים, וא"כ אינה זקוקה ליבום. וביישוב דברי רש"י, כ' הפני יהושע דס"ל לרש"י דהך חזקה דלית לי' אחי לא הוי חזקה גמורה, ובכהי האי עד א' מהימן כנגד החזקה. ועוד כ' דכיון דהוי מלתא דעבידא לגלויי אם אחיו הוא או לא, שפיר י"ל דמהימן (אף כנגד חזקה), משא"כ מה שהבעל אמר שיש לו בנים, אין לזה שום מעלה של מילתא דעבידא לגלויי, דכיון שהוא הולך למות, אינו מפחד שמא יכחישהו. וע"ש עוד מש"כ בזה, ומש"כ לבאר למה רש"י לא הי' רוצה לפרש כהראש"ש.

(ח) **רבי סבר מה לי לשקר כי עדים דמי, ואתו עדים עקרי חזקה- הק' הרשב"א,** הא בכ"ב איבעיא לן אם אמרי' מגו במקום חזקה ולא אפשרטא, ומ"ש הכא דנקטי' דאלימ מה לי

אשה הראוי' לו, אלמא דבלא"ה הי' יכול האב לקבל קידושין גם ממי שאינו ראוי לה. אולם עדיין יש לעי', נהי דבעצם יש לו היכולת לקבל הקידושין, אבל מ"מ מהכ"ת דנחשב בידו מה שיכול להעשות רק ע"י עבירה. וע' באבני מלואים (ז', ג') שהביא מש"כ המהר"י בן לב דאין ביד האב למוסרה לזנות, משום דקא עבר על הלאו דאל תחלל את בתך להזנותה, ולכן אי"ז נחשב בידו. ומה שנחשב בידו ליתנה להממזר, היינו משום דלא הוזהרו כשרות לינשא לפסולים, ורק הממזר עובר, ולא האשה. ותמה השער המלך (אי"ב י"ח, כ"ד) ע"ז, דרק בפסולי כהונה אמרי' דלא הוזהרו כשרות מלינשא לפסולים, אבל לענין שאר איסורים האיש והאשה שוים [וגם מש"כ לענין פסולי כהונה חידוש הוא, דכפשוטו לא הוזהרו וכו' היינו שאין שום איסור על בת כהן להנשא לפסול, כגון חלל, וגם החלל אינו עובר בשום איסור בזה, אולם באמת יש ראשונים בסוף נדרים דס"ל כוונתו, ואכ"מ]. וכ' האבנ"מ לחדש דהיכא דהאב מקדשה, הרי אינו עובר כלום, וגם הבת אינה עוברת כלום, שהרי אביה קיבל קידושין ולא היא [וע' במלואי חותם שהק' דאם מיירי בקידושין בלבד בלא ביאה, הרי לכ"ע אין כאן שום איסור, ואם מיירי שא"כ בא עליה, א"כ ודאי הבת עוברת, וצ"ע].

(ה) **הזה התירה- הק' רעק"א (כתובות כב. ד"ה מניין),** למה צריך קרא לחדש דיכול להתירה, הרי לכאור' צריך להיות נאמן מדין עד א', דכיון דאינו בא כנגד חזקה, רק דבא לברר לאיזה מאנשי העולם נשאת, וקרוב נאמן כל מקום דע"א נאמן. וכ' דצ"ל דהפסוק מיירי אף היכא דאותו האיש שאומר האב שהיא מקודשת לו, הוא מכחישה לומר דלא קידשה, וא"כ הוי ע"א בהכחשה דאינו נאמן, וע"ז אמר התורה דמ"מ האב נאמן.

(ו) **בנישואין הימני רחמנא לאב- לכאור' ק',** בשלמא קידושין שפיר הימני, אבל במתני' מבואר דגם לענין גירושין יש לו נאמנות, ומנין. וע' בר"ן (ריש כז: בדפיו) דכ' דאינו נאמן האב לומר גרשתי' אלא בתוך כדי דיבור שאמר קידשתיה. ומבואר מדבריו שפי' דמה שנאמן האב לענין גירושין הוא מדין פה שאסר הוא הפה שהתיר, ולכן אינו נאמן אלא בתכ"ד. אבל ע' בתוס' ר"י הזקן שכ' דהתורה חידש דכשאומו את בתי וכו' נאמן לאוסרה, "הזה", דנאמן להתירה, "הלכך, כי אמר

תי' ע"פ היסוד של הגר"ש שקאפ, דבכה"ג דעושה מעשה קידושין שהוא ספק מעיקרו, שאין הביאור דחל הקידושין על א' מהן, רק שאיננו יודעין על איזה מהן, אלא דחל חלות קידושין של ספק על כולם, וממילא אין שייך כלל ללכת בתר רוב, שהרי אין התערובת גורם הספק, שדבר איסור נתערב בהיתר, אלא כאן הספק הוא דבכל א' יש סיבה להסתפק אולי היא היא המקודשת, ובכה"ג לא אזלי' בתר רוב.

(א) **והאיפכא שמעי' להו- הק' הרשב"א בנדריים** (סוף יט:), מהו הקו' מר' יוסי על ר' יוסי, הרי יכולים לתרץ בפשיטות, דמה דמיקל ר' יוסי בב' כיתי בנות הוא משום דספיקו חמור טפי מודאו, דבספק כולם אסורים, וודאי רק א' מהם אסור, וא"כ ודאי כוונתו שלא למיחת לספיקא, משא"כ בהא דנדריים, דספק אם נדרו חל על פסח אינו חמור מאם הי' ודאי חל על פסח, וא"כ בזה שפיר י"ל דמחית לספיקא. וכ' דאה"נ, מר' יוסי לר' יוסי הי' שייך ליישב כן, והסתירה הוא בדעת ר"מ, דאם בהא דנדריים ס"ל דלא מחית איניש נפשי' לספיקא, כ"ש בספק קידושין, וסיים דעדיין צריך תלמוד.

לשקר כעדים. ותי' דהתם שאני, דרוצה שמאמינין לו במה שהי' יכול לומר טענות אחרות שאינם אמת. ובזה יכולין לומר דאולי לא הי' רוצה לומר טענה זו היותר טוב, דדלמא לא הי' קרובה ונכונה בדעתו, ולכן אינו מגו עדיף כ"כ. אבל מגו בסוגיין, דבאמת יכול עכשיו לגמור מה שהוא בדעתו לעשות ע"י גט, א"כ מגו כזה עדיף טפי, ומהני אפי' כנגד חזקה. **וע"ע בתוס' שכ' דמיירי שכ' לה הגט בשעת קידושין לגרשה כל זמן שירצה, אולם העיר דלכאו' הוי גט ישן, ולכתחלה אין מגרשין בגט ישן.** ותי' דכיון דבדיעבד מהני דאם נשאת לא תצא, א"כ חשבי' לי' מגו, שהרי עדיף לו לפוטרה באופן היתר ושלא לפוטרה באופן שקר. ובזה תי' ג"כ למה מותרת לכהנים, אף דלגבי המגו לא תהי' מותרת לכהנים, דכיון דסכ"ס הוי עדיף לו להתירה באופן היתר ולא לשקר לומר דיש לו בנים, א"כ אמרי' דאמת הוא שיש לו בנים, ומותרת לכהנים.

(ט) **לא שביק איניש מצוה דרמיא לעי' ועביד מצוה דלא רמיא עלי' - פרש"י**, דבתו קטנה רמיא עלי' להשיא, ומצוה הוא עליו, דכתיב ואת בנותיכם תנו לאנשים. והעיר הרש"ש, הא לא רק שאין מצוה להשיא בנותיו קטנות, אלא איסורא נמי איכא, כדאי' לעיל (מא.). וא"כ לכאו' צ"ל דכשאמרנו קטנה, הכוונה הוא לנערה, וכ' דלפ"ז לא דק הרע"ב כשכ' קטנות ונערות, וע"ש עוד מש"כ בזה.

(י) **למימרא דר"מ סבר וכו'- הק' בהמקנה**, למה אסר ר"מ בכולהו, לימא דכל דפריש מרובא פריש, ולכן מסתמא מי שפירשה אינה אשת איש. ואין לומר דר"מ אזיל לשיטתו דחייש למיעוטא, שהרי כבר כ' תוס' **ביבמות (קי"ט)** דמודה ר"מ דאזלי' בתר רובא דאיתא קמן. וכ' ליישב ע"פ מש"כ **המדרכי בחולין**, דאין שייך דין ביטול ברוב אלא בדבר שהי' ניכר איסורו מקודם ורק אח"כ נתערב, משא"כ הכא, שהי' נתערב מתחלתו, לא אמרי' שיהי' בטל ברוב. ותמה בשיעורי ר' שמואל (אות תלו) על תירוצו, הא קושייתו לא הי' משום דין ביטול ברוב, אלא משום דין אזלי' בתר רוב, ודברי המדרכי הוו רק הגדרה של דין ביטול ברוב, וא"כ לא תי' קושייתו. ולכן הוא